

компенсаторно-креативної функції, яка діє у процес соціалізації на ряду з іншими функціями на матеріалі етно-культурних та національних детермінант соціалізації особистості.

Мета дослідження проблеми соціокультурних практик компенсації у контексті міждисциплінарного синтезу на прикладі дитини з особливими потребами.

Міждисциплінарний підхід до проблеми компенсації у індивіда (дитини) з особливими потребами засвідчує, у нашому розгляданні, що компенсація підтримує стан збалансованої рівноваги як суспільства, так і особистісної цілісності індивіда.

У *соціологічному сенсі* – компенсації (від лат. відшкодування) – урівноваження невдач у будь-якій області (або ролі) досягненням і просуванням в іншій.

Особливої уваги, на думку автора слід звернути увагу до психологічної наукової думки, де процес компенсації означає відновлення порушеної рівноваги.

За Адлером – позбавлення від почуття неповноцінності в одній області за допомогою посилення діяльності в іншій області; за допомогою зниження рівня вимогливості й утечі від рішення проблем. За К.Юнгом – «урівноваження свідомих і підсвідомих тенденцій у психології людини» – як указано у «Соціологічному енциклопедичному словнику», що вийшов з друку у 2000 році на англійській, німецькій, французькій та чеських мовах [1, с.264].

У *культурологічному сенсі* компенсація є рушійною силою творчості, яка характеризує дію механізмів компенсаційно-креативної функції культури. Так, в *психологічній практиці* доведено, що культурна компенсація означає кореляцію розвитку особистості. Практика *корекційного виховання* демонструє, що компенсація виступає основою формування естетичних переживань як ініціації творчості. Практика *психоаналізу* засвідчує, що механізм компенсації охоплює усвідомлені, підсвідомі, несвідомі стани індивіда (фантазми, галюцинації, сновиди тощо). Психоаналітична практика виявив підсвідомості, які пояснюють дію творчої уяви («Реквієм» В.-А. Моцарт, «Айвенго» В.Скотт, «Демон» М.Врубель).

Філософською рецепцією соціокультурних практик компенсації встановлено, що у здійсненні навчальної та виховної функцій культури щодо сліпоглухої дитини відбувається її перетворення з «тваринної істоти» (Е.Ільєнков) на «культуротворче створення» (П.Сорокін).

Література

1. Социологический энциклопедический словарь. На русском, английском, немецком, французском и чешском языках. Редактор-координатор – академик РАН Г.В. Осипов. – М.:Изд-во НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА-М), 2000. – 488 с.

УДК 159.923

Стуліка О.Б.

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології

МЕТАФОРА ЖИТТЯ ЯК ФАКТОР ВИЗНАЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕЖ ОСОБИСТОСТІ

У психологічній науці феномен метафори життя можна розглядати з декількох сторін. Деякі вчені розглядали метафору як перенос однієї реальності на іншу – більш яскраву та насичену образами. В цьому розумінні метафора життя надає людині можливість побачити себе, подивитися на організацію власного життєвого простору, простежити своє відношення до оточуючого середовища рефлексивно, тобто, нібито зі сторони, що надає можливість відкрити в собі інше бачення того, що відбувається у власному життєвому просторі.

В психології існує точка зору, згідно якої метафора виступає своєрідним каталізатором, який є основним фактором, що виконує терапевтичну функцію та сприяє перетворенню оточуючої реальності в більш конструктивну та сприятливу для реалізації особистісних можливостей, цілей людини.

Постає питання, чи може метафора життя виступати фактором визначення психологічних меж особистості?

Проблема психологічних меж особистості розглядалась психологами, представниками різноманітних напрямків, виходячи з різних психологічних концепцій. Розвиваючи ідеї В. Тауска, П. Федерн розглядав даний феномен як своєрідний орган відчуття, який розпізнає, що саме виступає частиною особистості в даний момент від усіх інших психічних елементів [4] К. Хорні розглядала психологічні межі як внутрішні рамки, в які людина сама себе поміщає [2]. Також в психологічній науці межі особистості розглядаються як сукупність уявлень людини про свою тілесну обмеженість і локалізованість в оточуючому просторі, даної точки зору додержувалися С. Фишер и С. Кливленд [3].

Т.С. Леві в своїй роботі зазначав, що психологічні межі формуються в процесі життєдіяльності людини [1]. В оптимальному виді вони створюються самою людиною в образі результату усвідомлення особистістю свого власного життєвого простору, реалізації свого права на самовизначення, актуалізації власних життєвих смислів, цінностей, цілей та, в той же час, – прийняття відповідальності за власне життя, свої дії, прогнозування їх наслідків.

Ми вважаємо, що метафора життя людини може виступати фактором, який визначає психологічні межі особистості.

Т.С. Леві, розглядаючи психологічні межі, як функціональний орган, зазначає, що вони виникають, проявляються та розвиваються в діях людини. Згідно з даною теорією, психологічні межі захищають психіку людини від несприятливих впливів із зовнішнього середовища. Несформовані психологічні межі можуть бути пов'язані з виникненням негативних моторних установок.

Дослідження психологічних меж може здійснюватися у двох напрямках – перший пов'язаний з дослідженням способів подолання меж, другий – з аналізом їх змісту та можливостей трансформації [2].

Усе вищевикладене обумовлює актуальність вивчення особливостей метафори життя як фактору визначення психічних меж особистості.

Література

1. Леві Т.С. Психологическая граница как телесный феномен / Т.С. Леві // Бюллетень АТОП. – 2007. – № 9. – С. 51-68.
2. Марцинковская Т.Д. Психологические границы: история и современное состояние / Т.Д. Марцинковская // Мир психологии – 2008. – №3. – С. 55-61.
3. Сахарова Н.А., Щукина Ю.В. Феномен «психологические границы личности» в психологии / Н.А. Сахарова // Психологический журнал Международного университета природы, общества и человека «Дубна» – 2014. – № 3. – С. 1-9.
4. Соколова Е.Т. Особенности личности при пограничных расстройствах и соматических заболеваниях / Е.Т. Соколова, В.В. Николаева. – М.: SvR – Аргус, 1995. – 360 с.

УДК 159.922.27:331.56

Супріган А.О.

старший викладач кафедри практичної психології

БЕЗРОБІТТЯ ЯК СКЛАДНА ЖИТТЄВА ОБСТАВИНА

У сучасному просторі соціально-економічних змін виникає багато факторів, що обумовлюють складність життя особистості. Головним чинником, що змінює соціальний, психологічний та економічний стан життєдіяльності – це безробіття.

Безробітний – особа віком від 15 до 70 років, яка через відсутність роботи не має заробітку або інших, передбачених законодавством доходів, як джерела існування, готова та здатна приступити до роботи. Людина, яка втратила роботу, опиняється в складній життєвій ситуації, відчуваючи при цьому безліч важких переживань, стресові стани [1].

Специфіка ситуації безробіття полягає в тому, що вона відрізняється відносною стійкістю. У середині цієї ситуації в широкому сенсі виникають конкретні вузькі «підситуації», пов'язані з пошуком роботи. З одного боку, безробіття може виявитися творчим, мобілізуючим випробуванням, що змушує людину змінювати своє ставлення до можливості працевлаштування, стимулювати процес усвідомлення себе як суб'єкта ринку праці, а також стимулом високопродуктивної праці. Але з іншого боку, безробіття є проблемою, яка надає прямий і сильний вплив на психіку людини, на сприйняття загальної ситуації безробіття, викликаючи при цьому сильні емоційні переживання, стан фрустрації, агресії, ведучи до втрати сенсу життя. В результаті сформованого стану, умовно названого нами як стан невизначеності і втрати стабільності, формується нова для особистості модель поведінки, яка розкривається в різних способах адаптації безробітних. Таким чином, формується психологічний аспект безробіття. Психологічне визначення безробіття характеризується як особливий стан особистості, що виражається в спотворенні соціального сприйняття навколишньої дійсності, активізації негативно-депресивних комплексів, формування системи нових ціннісних орієнтацій [3].

Результати наукових досліджень, проведених останнім часом, документально підтверджують існування низки емоційних, соціальних, фінансових, сімейних, медичних і політичних наслідків безробіття. Серед емоційних наслідків безробіття називають низьку самооцінку, депресію, суїцид. Серед медичних проблем - порушення здоров'я, викликане стресами. Причина психологічних проблем, що викликаються безробіттям, криється в непростій зв'язці, що існує між усвідомленням себе як успішної особистості і роботою як способом заробляння на життя. До соціально-психологічних наслідків безробіття слід віднести серйозні негативні наслідки і для сім'ї, і для безпосереднього оточення безробітного, і для суспільства в цілому. Все це лише підкреслює актуальність і практичну значимість подальшого вивчення даної проблеми як у соціальному, так і в психологічному плані. Розглядаючи психологічний аспект безробіття, деякі дослідники вже звернули увагу на вплив рівня домагань, структури трудової мотивації і локусу контролю на поведінку особистості після втрати роботи, на зміни самооцінки, які супроводжують стан безробіття. За даними зарубіжних дослідників, у тих, хто не може знайти роботу,